УДК 305.08:417.011

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-2\(8\)-204-211](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-2(8)-204-211)

Пархоменко-Куцевіл Оксана Ігорівна доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Г. Сковороди, вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, 08400, тел.: (050) 922-15-35, e-mail: pkoі@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-0758-346X>

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Анотація. У статті визначено, що проблеми туристичного потенціалу розглядають багато учених у різних галузях знань. Разом з тим, майже відсутні системні та комплексні дослідження проблеми формування та розвитку туристичного потенціалу України в умовах пандемії короно вірусу.

У статті проаналізовані основні підходи до проблем туристичного потенціалу України як чинник консолідації українського суспільства в системі публічного управління. На сьогодні в період пандемії та неможливістю українців подорожувати світом, виникла потреба у формування внутрішнього туризму та розвитку туристичної інфраструктури України. Тому виникла об'єктивна потреба формування та розвитку системного нормативно-правового документу, спрямованого на формування позитивного внутрішнього іміджу держави із визначенням важливих історичних пасток як основи формування нашої культури, ідентичності.

Визначено вісім кластерів проблем, зокрема: недостатній рівень формування внутрішнього іміджу України щодо туристичного потенціалу; відсутність розвинутої інфраструктури туристичної галузі та відповідних туристичних пам'яток; відсутність фінансування туристичної галузі; відсутність системної концепції щодо розвитку туристичної галузі; відсутність системного підходу до формування освітньо-просвітницької діяльності серед дітей та молоді з метою надання їм інформації про важливість історичних пам'яток, традицій із зазначенням історичної спадщини та можливостями отримання знань про неї; недостатній рівень формування туристичного ринку із збереженням регіональної ідентичності DESTINATION; недостатньо сформована екологічна безпека України; відсутність інформаційної кампанії щодо розвитку туристичного потенціалу України як чинник консолідації українського суспільства в системі публічного управління.

Ключові слова: публічне управління, туристичний потенціал, формування внутрішнього іміджу держави, туристична галузь, розвиток туристичної інфраструктури.

Parkhomenko-Kutsevil Oksana Ihorivna Doctor of State Administration, Professor, Head of the Department of Public Administration and Administration of Pereyaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University named after G. Skorovoroda, Sukhomlinskoho St, 30, Pereyaslav, 08400, tel.: (050) 922-15-35, e-mail: pkoi@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-0758-346X>.

PROBLEMS OF FORMATION OF TOURIST POTENTIAL OF UKRAINE AS A FACTOR OF CONSOLIDATION OF THE UKRAINIAN SOCIETY

Abstract. The article states that the problems of tourism potential are considered by many scientists in various fields of knowledge. At the same time, there are almost no systematic and comprehensive studies of the problem of formation and development of tourism potential of Ukraine in the context of the corona virus pandemic.

The article analyzes the main approaches to the problems of tourism potential of Ukraine as a factor in the consolidation of Ukrainian society in the system of public administration. Today, during the pandemic and the inability of Ukrainians to travel the world, there is a need for the formation of domestic tourism and the development of tourist infrastructure in Ukraine. Therefore, there is an objective need for the formation and development of a systemic legal document aimed at forming a positive internal image of the state with the definition of important historical pitfalls as the basis for the formation of our culture, identity.

The author identified eight clusters of problems, in particular: insufficient level of formation of Ukraine's internal image in terms of tourism potential; lack of developed infrastructure of the tourism industry and relevant tourist attractions; lack of funding for the tourism industry; lack of a systematic concept for the development of the tourism industry; lack of a systematic approach to the formation of educational activities among children and youth in order to provide them with information about the importance of historical monuments, traditions, indicating the historical heritage and opportunities to gain knowledge about it; insufficient level of formation of the tourist market with preservation of the regional identity of destinations; insufficiently formed ecological security of Ukraine; lack of information campaign on the development of tourism potential of Ukraine as a factor in the consolidation of Ukrainian society in the system of public administration.

Keywords: public administration, tourist potential, formation of internal image of the state, tourist branch, development of tourist infrastructure.

Постановка проблеми. На сьогодні в ситуації світової пандемії стоїть питання розвитку та туристичного потенціалу України через інноваційні інструменти, формування позитивного сприйняття українського туризму не тільки серед іноземних громадян, а й нашого населення.

Слід звернути увагу, що проблеми туристичного потенціалу розглядають багато учених у різних галузях знань. Разом з тим, майже відсутні системні та комплексні дослідження проблеми формування та розвитку туристичного потенціалу України в умовах пандемії короно вірусу.

Сучасні процеси глобалізаційного розвитку суспільства та сучасні тенденції державотворення характеризуються зростанням ролі туристичної сфери, у тому числі розвитку туристичного потенціалу країни. Туризм сьогодні розглядається з чотирьох позицій: як інструмент розвитку економіки та соціально-економічної безпеки, як джерело доходів до державного та місцевих бюджетів, засіб підвищення іміджу країни на міжнародній арені, як чинник консолідації нації.

Аналіз останніх публікацій. Проблеми розвитку туристичного потенціалу країни, регіонів, формування туристичного продукту часто досліджують вчені-економісти. Проблеми розвитку туризму досліджували у своїх працях В.Азар, А.Александрова, І.Балабанов, А.Гайдук Б., Л.Гринів, А.Дурович, П.Жук, В.Козирєв, В. Козаков, М. Кравченко, Ю. Ковбасюк, О. Лебединська, А.Незгода, Г.Папірян, В. Погорілко, П. Рабінович, О. Серьогін, В. Скуратівський та ін.

Разом з тим, відсутні системні дослідження проблем формування та розвитку туристичного потенціалу України як чинник консолідації українського суспільства в системі публічного управління.

Метою дослідження є систематизація наукових підходів до проблем формування туристичного потенціалу України як чинник консолідації українського суспільства в системі публічного управління.

Виклад основного матеріалу. Туристичний потенціал країни можна розглядати як поняття, що охоплює сукупність природних, етнокультурних та соціально-історичних ресурсів, а також наявної господарської і комунікаційної інфраструктури території, що служать чи можуть служити передумовами розвитку певних видів туризму [1].

Туристичний потенціал включає в себе багато компонентів, які доцільно буде поділити на такі основні групи:

- природно-кліматичні компоненти (клімат, ландшафт, екосистеми);
- культурно-історичні ресурси (культурно-історична спадщина, витвори мистецтва, археологічні цінності, традиції, етнос);
- інфраструктура;
- матеріально-технічна база [2].

На думку Л. Нещадним, Україна має вагомі об'єктивні передумови, щоб

увійти до найрозвиненіших у туристичному відношенні країн світу. Маючи вигідне геополітичне розташування, вона з давніх часів є перехрестям транспортних та людських потоків з Півночі на Південь та із Заходу на Схід. Держава володіє значним туристсько – рекреаційним потенціалом: сприятливими кліматичними умовами, переважно рівнинним ландшафтом, багатством флори і фауни, розвинутою мережею транспортних сполучень, культурно – історичними пам'ятками, широкою індустрією подорожей та туризму [3].

В умовах реформування та комплексної трансформації економіки України питанню розвитку туристичного потенціалу приділяється значна увага. Так, відповідно до Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року [4] сферу туризму та курортів визначено однією з основних галузей, що впливає на загальний стан і тенденції розвитку вітчизняної економіки. Крім цього, туризм є рушійною силою розвитку регіонів оскільки посилює конкуренцію між ними, сприяє підвищенню рівня зайнятості, створює сприятливі умови для розвитку виробничих та соціальних комплексів, туристичної інфраструктури, збереженню історичної спадщини та культурного потенціалу, вирішенню актуальних екологічних проблеми, а також притоку інвестицій [4].

Важливість туризму в суспільстві багатогранна: він заохочує розвиток суміжних галузей із туризмом та рекреацією – транспорту, зв'язку, торгівлі, виробництва сувенірної продукції, послуг, ресторанів, будівництва тощо. Крім того, туризм є справжнім каналом міжкультурної комунікації, сприяє збереженню культурної спадщини та традицій країн і народів, сприяє розвитку їхніх промислів, відновлює та береже пам'ятки культури та історії. Туризм та рекреаційна діяльність відіграють важливу роль в економіках країн та регіонів, забезпечуючи раціональне використання та збереження природних, екологічних, культурних, історичних та інформаційно-пізнавальних ресурсів території [5].

Водночас, формування та розвиток туристичного потенціалу України як чинник консолідації українського суспільства передбачає формування позитивного внутрішнього туристичного іміджу держави, формування важливих національних цінностей, пов'язаних з українською історією, традиціями, нашими святами та можливостями країни формування позитивного світового туристичного іміджу.

На сьогодні існують багато проблем щодо формування та розвитку туристичного потенціалу України як чинник консолідації українського суспільства. Розглянемо основні з них.

Розвиток туристичної галузі та зацікавленість споживачів з інших країн не може бути забезпечено без потужної матеріально-технічної бази: готелі, заклади харчування, бази відпочинку. Особливістю сучасного періоду розвитку туризму України є те, що він суттєво впливає на такі сектори економіки, як транспорт,

торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів народного споживання, і є одним з найбільш перспективних напрямів структурної перебудови економіки [3].

До головних проблем формування та розвиток туристичного потенціалу України слід віднести: по-перше це відсутність належного інвестування та зацікавленості з боку держави; по-друге це екологічні проблеми. Останній фактор є характерним, перш за все, у зв'язку з аварією на Чорнобильській АЕС 1986р. більшість готелів, мотелів, кемпінгів, санаторіїв, баз відпочинку та туристичних баз будувалися за проектами що сьогодні не відповідають міжнародним стандартам. Мережа їх активно формувалася у період масового туризму, з інтенсивною експлуатацією та несвоєчасним капітальним і поточним ремонтом, що призвело до значного зносу цих будівель та оснащення [6].

Ю. Юхновська вважає, що до проблем туристичного потенціалу можна віднести: низький рівень використання туристичного потенціалу території у сфері пізнавального туризму на основі культурної багатоманітності та історичної унікальності; відсутність туристично-привабливих загальновідомих подій і заходів національного та міжнародного рівня, які проводяться на регулярній основі; невикористання промислового комплексу та індустріальної спадщини інноваційних напрямів туризму, зокрема, індустріального та ділового туризму; недостатня якість комерційних та окремих муніципальних послуг (транспорт, громадські туалети та ін.); недостатній розвиток інформаційної інфраструктури туристичного бізнесу, у т.ч. у мережі Інтернет; недостатньо розвинена транспортна система, яка включає транзитні перевезення, організацію залізничного сполучення, розвиток автомагістралей, повітряного, морського і річкового транспорту та ін. [7].

С. Дубов вважає, що на сучасній стадії функціонування української держави особливого значення набуває розвиток і реалізація правових норм, спрямованих на підвищення гарантій і ефективності захисту прав і законних інтересів споживачів туристського продукту, вирішення питань, пов'язаних із задоволенням інтересів подорожуючих осіб та ефективністю розвитку всієї туристичної сфери взагалі. Не рідко виникають спірні ситуації, що є наслідком неповноти і суперечності правових норм, недостатньої розробленості понятійного апарату, а іноді навіть відсутності нормативно-правових документів, що регламентують взаємовідносини суб'єктів туристичної діяльності. Формування дієвого регуляторного механізму – важлива умова забезпечення розвитку туристичної галузі в Україні [8].

М. Бойко звертає увагу на те, що визначаючи напрями ефективного використання туристичного потенціалу, слід брати до уваги те, що, незважаючи на активний процес глобалізації туристичного ринку, домінантною тенденцією

розвитку туризму є збереження регіональної ідентичності дестинацій. Це обумовлено тим, що успішний розвиток туризму залежить від взаємодії глобального і локального аспектів, їх взаємодоповнення та переорієнтації глобальних елементів туристської привабливості на локальний контекст. Йдеться про те, що глобалізація орієнтована на весь економічний простір взаємодії країн у боротьбі за туристів, тому вона реалізується у різношвидкісній динаміці різних засобів регіоналізації туристичного ринку, адекватно відображаючи поєднання локальних особливостей розвитку туризму і глобальних тенденцій [9].

На нашу думку, головними проблемами формування та розвитку туристичного потенціалу України як чинника консолідації українського суспільства в системі публічного управління є: по-перше, недостатній рівень формування внутрішнього іміджу України. На сьогодні в період пандемії та неможливістю українців подорожувати світом, виникла потреба у формування внутрішнього туризму та розвитку туристичної інфраструктури України. Тому виникла об'єктивна потреба формування та розвитку системного нормативно-правового документу, спрямованого на формування позитивного внутрішнього іміджу держави із визначенням важливих історичних пасток як основи формування нашої культури, ідентичності.

По-друге, відсутність розвинутої інфраструктури туристичної галузі та відповідних туристичних пам'яток. Потрібно розробити та запровадити на рівні держави важливі для української нації історичні пам'ятки із надання інформації щодо значення таких пам'яток. Це можуть бути Інтернет-карти, друковані карти та короткі анотації.

По-третє, відсутність фінансування туристичної галузі. Слід звернути увагу, що в умовах пандемії знизилося не лише інвестиційна привабливість України, а й потік туристів, тому виникає питання яким чином фінансування важливі для України пам'ятки історії.

По-четверте, відсутність системної концепції щодо розвитку туристичної галузі. Адже Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року не враховує сучасні глобалізаційні виклики та можливості застосування у туризмі електронних засобів, зокрема, проведення он-лайн екскурсій, мандрівок тощо.

По-п'яте, потребує системний підхід до формування освітньо-просвітницької діяльності серед дітей та молоді з метою надання їм інформації про важливість історичних пам'яток, традицій із зазначенням історичної спадщини та можливостями отримання знань про неї.

По-шосте, недостатній рівень формування туристичного ринку із збереженням регіональної ідентичності дестинацій.

По-сьоме, формування екологічної безпеки держави.

По-восьме, формування інформаційної кампанії розвитку туристичного

потенціалу України як чинник консолідації українського суспільства в системі публічного управління.

Проведений аналіз дає підстави зазначити, що на сьогодні виникла потреба у розробці Концепції формування та розвитку туристичного потенціалу України як чинник консолідації українського суспільства в системі публічного управління. У зазначеній концепції слід визначити механізми її реалізації, відповідальних виконавців, а також врахувати можливості розвитку туристичного потенціалу з урахуванням глобалізаційних викликів, визначення засад розвитку туристичного потенціалу тощо.

Висновки. У статті проаналізовані основні підходи до проблем туристичного потенціалу України як чинник консолідації українського суспільства в системі публічного управління. Визначено вісім кластерів проблем, зокрема: недостатній рівень формування внутрішнього іміджу України щодо туристичного потенціалу; відсутність розвинутої інфраструктури туристичної галузі та відповідних туристичних пам'яток; відсутність фінансування туристичної галузі; відсутність системної концепції щодо розвитку туристичної галузі; відсутність системного підходу до формування освітньо-просвітницької діяльності серед дітей та молоді з метою надання їм інформації про важливість історичних пам'яток, традицій із зазначенням історичної спадщини та можливостями отримання знань про неї; недостатній рівень формування туристичного ринку із збереженням регіональної ідентичності дестинацій; недостатньо сформована екологічна безпека України; відсутність інформаційної кампанії щодо розвитку туристичного потенціалу України як чинник консолідації українського суспільства в системі публічного управління.

Література:

1. В'їзний туризм: навчальний посібник / Авторський колектив: Коваль П. Ф., Алешугіна Н. О., Андрєєва Г. П. та інші. Ніжин, Видавництво Лук'яненко В. В., 2010. 304 с.
2. Ткаченко Т.І., Соколова К.О. Теоретичні аспекти формування туристичного потенціалу підприємств. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка*. 2011. Випуск 1. С.107-112.
3. Нещадим Л.М. Туристичний потенціал України як частини світового центру туризму .URL:<http://lib.udau.edu.ua/bitstream/123456789/1444/1/%D0%A2%D1%83%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%2020.10.13.%20%D0%A3%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%8C.pdf>
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року № 168-р . URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=249826501>
5. Огієнко М.М. Розвиток готельного господарства та його вплив на туристичний потенціал Миколаївщини. *Науковий вісник МНУ ім. В.О. Сухомлинського. Економічні науки*.

2018. № 2(11). С 70–75.

6. Уварова Г. Рекреаційно-туристичний потенціал України. *Географія та основи економіки в школі*. 2008. №2. с. 28-32.

7. Юхновська Ю.О. Основні проблеми та перспективи розвитку туристичного потенціалу Запорізького регіону. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/12/285.pdf>.

8. Дубов С. М. Правовий механізм публічного адміністрування у сфері туристичної діяльності. *Право і суспільство*. 2020. № 3. С. 139-145.

9. Бойко М. Диференціація туристичного потенціалу DESTINACIY. *Вісник КНТЕУ*. 2013. № 5. С. 19-30.

References:

1. Koval P. F., Alieshuhina N. O. & Andrieieva H. P. (2010). *Viznyi turizm: navchalnyi posibnyk* [Entrance tourism: a textbook]. Nizhyn, Vydavnytstvo Lukianenko V. V. [in Ukrainian].

2. Tkachenko T.I. & Sokolova K.O. (2011). *Teoretychni aspekty formuvannia turystychnoho potentsialu pidpriemstv* [Theoretical aspects of formation of tourist potential of enterprises.]. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Seriya: Ekonomika – Bulletin of Mariupol State University. Series: Economics*, Vypusk 1 [in Ukrainian].

3. Neshchadym L.M. *Turystychnyi potentsial Ukrainy yak chastyny svitovoho tsentru turizmu* [Tourist potential of Ukraine as a part of the world center of tourism]. Retrieved from <http://lib.udau.edu.ua/bitstream/123456789/1444/1/%D0%A2%D1%83%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%2020.10.13.%20%D0%A3%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%8C.pdf> [in Ukrainian].

4. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16 bereznia 2017 r. № 168-r «Pro skhvalennia Stratehii rozvytku turizmu ta kurortiv na period do 2026 roku № 168-r [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 16, 2017 № 168-r "On approval of the Strategy for the development of tourism and resorts for the period up to 2026 № 168-r]. Retrieved from <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=249826501> [in Ukrainian].

5. Ohienko M.M. (2018). *Rozvytok hotelnoho hospodarstva ta yoho vplyv na turystychnyi potentsial Mykolaivshchyny* [Development of hotel industry and its influence on tourist potential of Mykolayiv region]. *Naukovyi visnyk MNU im. V.O. Sukhomlynskoho. Ekonomichni nauky - Scientific Bulletin of MNU. V.O. Sukhomlinsky. Economic sciences*, (№2) (11) [in Ukrainian].

6. Uvarova H. (2008). *Rekreatsiino-turystychnyi potentsial Ukrainy* [Recreational and tourist potential of Ukraine.]. *Heohrafiia ta osnovy ekonomiky v shkoli - Geography and basics of economics at school*. (2) [in Ukrainian].

7. Iukhnovska Yu.O. *Osnovni problemy ta perspektyvy rozvytku turystychnoho potentsialu Zaporizkoho rehionu* [The main problems and prospects for the development of tourist potential of the Zaporozhye region]. Retrieved from <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/12/285.pdf>. [in Ukrainian].

8. Dubov S. M. (2020). *Pravovyi mekhanizm publichnoho administruvannia u sferi turystychnoi diialnosti* [Legal mechanism of public administration in the field of tourism]. *Pravo i suspilstvo – Law and society*. (3) [in Ukrainian].

9. Boiko M. (2013). *Dyferentsiatsiia turystychnoho potentsialu destynatsii* [Differentiation of tourist potential of destinations.]. *Visnyk KNTEU – Bulletin of KNTEU*. (5) [in Ukrainian].